

---

dr Hidajet REPOVAC¹

Uzroci nastanka savremenog terorizma²

The Grassroots Of Contemporary Terrorism

Da li je danas uopšte moguće biti aktuelan i kritičan prema stvarnosti, da li je moguće izdići se iznad sveprisutnog konformizma i poplave političke fraze i političkog kiča i biti na razini mišljenja i djelovanja dostojnog početka dvadesetprvog stoljeća? Postoji li mišljenje koje nadržasta krizu i koje može biti uvod u neku novu praksu sasvim različitu od one koju smo, na nesreću, iskusili u posljednjoj deceniji drugog milenijuma? Ili je možda ovo pitanje koje je postavljeno ko zna koliko puta u povijesti sasvim izlišno, jer nikada iz njega nije izvučena ozbiljnija pouka trajnijeg karaktera. Tragika mišljenja sastoji se u tome što ono, ukoliko je prethodnica i upozorenje o nastupajućoj krizi, biva u pravilu anatemisano i odbačeno, ili pak, ukoliko se javlja post festum, dolazi kao probuđena savjest i etički melem na rane koje je surova praksa ostavila iza sebe.

Lagano plivanje između ove dvije krajnosti tragičnog razlaza mišljenja s praksom jesu različite forme i stupnjevi konformizma i subordiniranosti važećoj ideologiji i političkom establišmentu. Ovo je najširi prostor, čitav ocean, u kojem se po pravilu utapaju nauka, kultura, umjetnost, obrazovanje, javno komuniciranje, proizvodnja ideja i svijesti u najširem smislu riječi i sve drugo što na neki način čini duhovnu komponentu našeg života. Ovaj ocean konformizma i čamotinje producira vrijednosni sistem u kojemu su svi elementi pomjereni ili okrenuti naglavačke. Taj sistem vrijednosti se ne

---

¹ Redovni profesor, Dekan Fakulteta kriminalističkih nauka Univerziteta u Sarajevu

² Uvodna riječ

gradi prema kriterijima humanosti, prema kriterijima vrijednosti ljudskog života i potencijama koje u sebi krije svaka individualnost, već su u njegovoj konstituciji pohlepa, egoizam, mržnja, obožavanje autoriteta, subordinacija i sl. Na šiljcima kopalja takvih sistema vrijednosti mogu se naći ljudske glave, čitave učionice djevojčica i dječaka, može se naći kompletna generacija mladih ljudi.

Na ovom tragičnom razlazu praćenom pomanjkanjem svijesti, savjesti i etičnosti, a sa dovoljnim prisustvom mržnje i netolerancije, javlja se većina suvremenih socijalnih konflikata uz prisustvo terorizma kao jednog od najpodmuklijih i najgrubljih njihovih instrumenata. Svijet u kojem živimo je poprište konflikata koji se javljaju, bilo na lokalnom, ili pak, regionalnom nivou. Oni su antipod globalnoj tendenciji ka razvoju demokracije, očuvanju civilizacijsko kulturnih tekovina čovječanstva, obezbjeđenju mira i sigurnosti ljudi i afirmaciji ljudskih prava i sloboda. Socijalni konflikti imaju svoje historijske uzroke i, u dobroj mjeri, jasnu logiku nastajanja, što omogućuje da se bar djelimično razumiju i preduprijede glavni uzroci terorizma, odnosno, da se definiira i razvija instrumentarij za njegovo sprječavanje. Terorizam je, naime, jedan od najtežih i najkompliciranijih ishoda socijalnih konflikata, te se stoga i većina metoda suprotstavljanja ovoj pojavi svodi na liječenje posljedica, umjesto da je usmjerena na pronalaženje i suzbijanje uzroka koji provociraju terorizam. Zbog složenosti i razuđenosti negativnih posljedica koje produkuju na svim meridijanima svijeta i u svim socijalnim ambijentima, terorizam nameće potrebu temeljitog interdisciplinarnog proučavanja: sociološkog, politokološkog, pravno-kriminalističkog, socijalno-psihološkog, kulturološkog itd.

S obzirom na pomenutu ideološku potku i na činjenicu da je važan ideološki instrument socijalnih konflikata, terorizam možemo definirati, za razliku od neorganiziranog i nekontroliranog terora i nasilja, kao prepoznatljivu ideologiju i praksu provođenja nasilja nad pojedincima, socijalnim grupama i društvenim zajednicama.

Po našem sudu on ima slijedeće važne uzroke:

1. Društvena moć, politika sile i rješavanje socijalnih protivrječnosti instrumentima programiranog nasilja /Jačanje ideologija nasilja/.

Tvrdeći da je terorizam ideologija, polazimo od činjenice da se on generira u karakterističnom ambijentu socijalnih, kulturnih i ideoloških protivrječnosti i da se njime manipulira kao faktorom destabilizacije socijalnog ambijenta i planiranog provociranja nesigurnosti ljudi. Politička moć, iza koje stoji ekonomska i vojna, u pravilu je povoljan ambijent za provođenje državnog terorizma. On se manifestira kroz različite vrste represije /razvijene represivne modele/ koji su institucionalizirani i planirani, do otvorenih oblika nasilja čije su posljedice velike ljudske žrtve i razaranja materijalnih i duhovnih dobara.

Pojedinačni i grupni terorizam je ideologija dželata i žrtve, koristi se faktorom iznenađenja i najčešće je usmjeren na nemoćne i nedužne ljude, na važne društvene i kulturne institucije i sl.

2. Zaostajanje u ekonomskom razvoju. Pojava terorizma često je praćena nesrazmjerom u ekonomskom razvoju. Nerazvijeni regioni najčešće su poprišta nestabilnosti i socijalnih konflikata, gdje je teroristički instrumentarij i praksa provođenja terora, faktor efikasnog produbljanja nestabilnosti. Što je region nestabilniji, to je ekonomska dominacija i eksploatacija izvjesnija. Ona je praćena nezaposlenošću, zastarjelim tehnologijama, jeftinom radnom snagom i tržištem kulturnih nevrijednosti, čime se stvara ambijent pogodan za željeni i projicirani oblik političke i ideološke dominacije.

3. Kolonijalni odnos prema nerazvijenim regionima svijeta. Ovaj odnos polazi, uglavnom, od teze o nižoj kulturnoj i civilizacijskoj vrijednosti pojedinih socijalnih cjelina i regija, ali i čitavih naroda. Prema njima se vrši kolonijalna kulturna represija sa jasnom ambicijom da se nametne vlastiti ideološko-kulturni sistem vrijednosti. Nije neophodno pominjati historijske primjere ove vrste nasilja koje je uglavnom planirano i institucionalizirano. U ovakvom ambijentu terorizam se javlja u najraznovrsnijim vidovima, od ekstremnog nacionalizma i fašizma do terorizma kao očajnog izraza nemogućnosti da se na adekvatniji način suprotstavi kolonijalnoj politici.

4. Antagonizmi među konfesionalnim zajednicama. U onim regijama svijeta gdje postoji latentni sukob i netolerancija među različitim konfesijama, javlja se karakterističan oblik

terorizma. /Sukob katolika i protestanata u Sjevernoj Irskoj, dobrim dijelom i izraelsko-palestinski sukob i sl. /.

5. Vojno-političke strategije podjele svijeta i provociranje ratnih opcija. Društva nerazvijena demokracija (vojne hunte i diktatorski režimi) , destabilizirajuće djeluju u određenim regionima svijeta, a koriste se terorizmom kao instrumentom za proizvođenje nesigurnosti. Često je i odgovor na ovakve oblike političkih režima terorističko djelovanje.

Ovo su samo neki od uzroka terorizma u svijetu. Što su jači demokratski procesi i što je prisutnija vladavina prava i uspostavljanje pravnih država, to je mogućnost ekspanzije terorizma manja. Ako se svijet okrene ka globalnom ekonomskom razvoju i prosperitetu, više nego ka ideološkim, kulturno-civilizacijskim, konfesionalnim i drugim razlikama, onda će mu ovaj instrument provođenja sile nad ljudima biti sve manje poznat i potreban.